
Kapitalizm Nedir?

Ayn Rand

Felsefenin 19. yüzyılda bütünlüğünü kaybetmesi ve 20. yüzyılda çökmesi, (çok daha yavaş ve daha az aşikâr da olsa) modern pozitif bilimde de benzer bir sürece yol açtı.

Teknoloji alanındaki bugünkü çığgın gelişmeler, 1929'daki ekonomik çöküş öncesindeki günleri oldukça hatırlatmaktadır: geçmişin ivmesine, itiraf edilmiş Aristo epistemolojisi kalıntılarına dayanan bu gelişme, heyecanlı, ateşli bir genişlemedir. Bu, teorik bakımdan kredisini fazlasıyla tüketmiş, bilimsel teori alanında kendi verilerini anlamlı bir bütün haline getiremeyen veya yorumlayamayan bilim adamlarının ilkel bir mistisizmin yeniden dirilmesine yardımcı olduğu bir genişlemedir. Beşeri bilimler alanında iflas tamamlanmıştır, bunalım başlamıştır ve pozitif bilimlerin çöküşü ise neredeyse tamamlanmak üzeredir.

Bu durumun en açık örneği psikoloji ve siyasi iktisat gibi nispeten yeni bilimlerde görülebilir. Psikolojide, insanın bilinçli olduğu gerçeğine başvurulmadan insan davranışı çalışmaları yapıldığı görülebilmektedir. Siyasi iktisatta, *insana* başvurulmadan sosyal sistemleri inceleme ve geliştirme girişimleri olduğu görülebilmektedir.

Genelde insanın sahip olduğu bilgiye, özelde ise spesifik bilimlere yol gösteren ve epistemolojik kriterleri tanımlayıp ortaya koyan şey felsefedir. Siyasi iktisat, 19. yüzyılda, felsefenin Kant sonrası parçalanma döneminde ortaya çıkmış ve hiç kimse onun temel fikirlerini kontrol etmeye veya onun dayanağına karşı çıkmaya kalkışmamıştır. Üstü örtülü bir şekilde, eleştirmeksizin ve hatalarla dolu biçimde, siyasi iktisat kolektivizmin temel prensiplerini kendi aksiyomları olarak kabul etmiştir.

Kapitalizmin savunucuları da dahil, siyasi iktisatçılar bilimlerini, bir "toplumun" veya bir ulusun "kaynaklarının" yönetimi, yönlendirilmesi, organizasyonu veya idaresi olarak tanımlamışlardır. Bu kaynakların tabiatı tanımlanmamıştır; otomatikman

bunlar hakkında ortaklaşa sahiplik söz konusu olduğu varsayılmıştır ve siyasi iktisadın amacının, bu “kaynakların” “ortak çıkar” için nasıl kullanılması gerektiğini incelemek olduğu varsayılmıştır.

Söz konusu asıl kaynağın insanın kendisi olduğu, insanın özel beceriler ve özel ihtiyaçlara sahip özel tabiatlı bir varlık olduğu gerçeği dikkate alınmamıştır veya çok yüzeysel olarak dikkate alınmıştır. İnsan basitçe, toprak, ormanlar veya madenler gibi üretim faktörlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Hatta bu faktörlerin önemsizlerinden biri kabul edilmiştir, çünkü *insanın* rolü veya nitelikleri ile karşılaştırıldığında, diğerlerinin etkisi ve kalitesi konusunda daha fazla çalışma yapılmıştır.

Siyasi iktisat aslında ortada başlayan bir bilimdi: insanın bir üretim yaptığını ve ürününü mübadele ettiğini gözledi; insanların eskiden de daima böyle yaptığını ve bundan sonra da böyle yapacağını düşündü; bu durumu, hakkında daha fazla düşünmeye gerek olmayan, değişmez bir gerçek olarak algıladı ve insan emeğini toplum için en iyi şekilde kullanma yolunu geliştirmeye yöneldi.

Bu kabileci insan anlayışının pek çok sebebi vardır. Altruizm ahlâkı bunlardan biriydi; 19. yüzyılda entelektüeller arasında artan siyasi devletçilik fikrinin egemenliği bir diğeri idi. Psikolojik olarak, asıl sebep Avrupa kültürünün içine işleyen ruh-beden ayrımcılığı idi: maddi üretim, insan zekâsı ile ilgisiz, aşağılık bir görev olarak, bilinen tarihin başlangıcından beri kölelere ve serflere verilmiş bir görev olarak kabul edilirdi. Serflik kurumu şu veya bu şekilde 19. yüzyılın önemli bir kısmına kadar devam etmişti; siyasi olarak ancak kapitalizmin ortaya çıkmasıyla kaldırılmıştı; fakat sadece siyasi olarak, entelektüel olarak değil.

Özgür, bağımsız bir birey olarak insan kavramı Avrupa kültürü için tamamen yabancıydı. Avrupa kültürü köklerine kadar bir kabilecilik kültürü idi; Avrupa düşüncesinde, kabile kimlikti, birimdi, insan sadece onun genişleyebilen hücrelerinden biriydi. Bu durum yönetenlere ve serflere benzer şekilde yansdı: yönetenler sahip oldukları ayrıcalıklara, ancak kabileye sundukları hizmetlerin (soylu olarak kabul edilen hizmetlerin) yani silâhlı gücün veya askeri savunmanın erdeminden dolayı sahip olduklarına inandırıldılar. Fakat soylu bir insan tıpkı bir serf kadar bu kabilenin bir malıydı: hayatı ve mülkiyeti krala aitti. Kelimenin tam ve hukuki anlamıyla özel mülkiyet kurumunun ancak kapitalizm sayesinde ortaya çıktığı hatırlanmalıdır. Kapitalizm öncesi çağlarda, özel mülkiyet *fiilen* vardı, fakat yasal bir hak olarak yoktu, yani hak olarak veya kanun olarak yoktu, fakat gelenek ve müsamaha gösterme anlamında vardı. Kanuna göre ve prensipte, tüm mülkiyet kabilenin başına, yani krala aitti ve sadece onun izniyle elde tutulabilirdi. Bu izin kralın isteğiyle her an iptal edilebilirdi. (Kral tüm Avrupa tarihi boyunca boyun eğmeyen soyluların mülklerini kamulaştırabilirdi ve kamulaştırmıştır.)

Amerikan İnsan Hakları felsefesi Avrupalı entelektüellerce asla tam olarak anlaşılmamıştır. Avrupa’da egemen olan hür olma fikri, insanın kral tarafından cisimlendirilen mutlak devletin bir kölesi olduğu kavramından, insanın “insanlar” tarafından cisimlendirilen mutlak devletin bir kölesi olduğu fikrine dönüşmeyi, yani kabile şe-

fine kölelikten kabileye köleliğe değişimi içermekteydi. Maddi üreticileri fiziksel güç ile yönlendirmeyi bir asalet rozeti olarak gören zihniyetler, kabileci olmayan bir varoluş anlayışını algılayamazdı.

Böylece Avrupalı düşünürler, 19. yüzyılda kürek mahkumlarının yerini buharlı gemiyi icat edenlerin, köy nalbantlarının yerini yüksek fırın sahiplerinin aldığı gerçeğini fark edemediler. Servetin anonim, sosyal ve kabileye ait bir ürün olduğu şeklindeki karşı çıkılmaz aksiyoma dayanarak, “ücret köleliği” veya “toplumdan çok fazla şey alan ve karşılığında çok fazla vermeyen sanayicilerin anti-sosyal bencilliği” gibi terimlerle (terim çelişkileriyle) düşünmeye devam ettiler.

Bu fikre bugüne kadar karşı çıkılmadı ve o şimdi çağdaş siyasi iktisadın altında yatan varsayımı ve temeli temsil etmektedir.

Bu görüşe ve onun sonuçlarına bir örnek olarak, *Encyclopaedia Britannica*'daki Kapitalizm maddesini alıntılacağım. Madde, ele aldığı konunun tanımlamasını yapmamakta ve şöyle başlamaktadır:

KAPİTALİZM, feodalizmin yıkılmasından beri batı dünyasında egemen olan ekonomik sistemi anlatmak için kullanılan bir terim. Kapitalist olarak adlandırılan herhangi bir sistemin şartı, insan harici üretim araçlarının (hepsi birden sermaye olarak bilinen toprak, madenler, *sanayi fabrikaları*, vs.) özel sahipleri ile [italikler bana aittir] emek hizmetlerini işverenlerine satan hür fakat sermayesiz işçiler arasındaki ilişkilidir... Oluşan ücret pazarlıkları, toplumun toplam üretiminin emekçi sınıfı ile kapitalist girişimciler sınıfı arasında paylaşılacak kısmını belirlemektedir.¹

Galt'ın *Atlas Vasgeçti?*deki konuşmasından, kolektivizmin prensiplerini tanımlayan bir pasajdan alıntı yapıyorum: “Bir sanayici (boşluk) böyle bir kişi yoktur. Bir fabrika ‘doğal bir kaynaktır’ bir ağaç gibi, bir kaya veya bir çamur birikintisi gibi.”)

Kapitalizmin başarısı *Britannica*'da şöyle açıklanmaktadır:

Kapitalizmin kendisinden önceki tüm ekonomik sistemlerden üstün olmasını sağlayan özel erdemi “sosyal artığın” üretken kullanımı idi. Sosyal artığı yönetenler, piramitler ve katedraller yapmak yerine, gemilere, depolara, hammaddelere, üretilmiş mallara ve diğer maddi zenginliklere yatırım yapmayı seçtiler. Böylece sosyal artık daha büyük üretim kapasitesine dönüştürüldü.

Bu, Avrupa nüfusunun, çocuk ölümlerinin % 50'ye yaklaştığı ve belli aralarla ortaya çıkan kıtlıkların kapitalizm-öncesi ekonomilerin besleyemediği “artık” nüfusu temizlediği tarzda bir yoksullukta yaşadığı bir dönemde söylenmiştir. Ancak, vergi ile kamulaştırılan ve sanayi ile üretilen zenginlik arasında ayırım gözetmeyen *Britannica*, ilk kapitalistlerin “yönettiği” ve “yatırım yapmayı tercih ettiği” şeyin, o zamanın *artık refahı* olduğunu ve bu yatırımın izleyen çağın muazzam zenginliğinin sebebi olduğunu iddia etmektedir.

Bir “sosyal artık” nedir? Makale hiçbir tanımlama veya açıklama vermemektedir. Bir “artık” bir normun varlığını öngörür; eğer kronik bir açlık seviyesinde güç

¹ *Encyclopaedia Britannica*, 1964, Vol. IV pp. 839-845.

bela yaşamak, öngörülen bu normun üzerinde ise, bu norm nedir? Makale cevap vermemektedir.

Tabii ki “sosyal artık” diye bir şey yoktur. Tüm servet, bir kişi tarafından üretilmektedir ve o kişiye aittir. “Kapitalizmin, kendinden önceki tüm ekonomik sistemlerden üstün olmasını sağlayan özel erdemi” de kamulaştırmaya değil, zenginliğin *yaratılmasına* yol açan (ve *Britannica*’nın tanımında maharetli bir şekilde göz ardı edilen bir kavram olan) *özgürlüktü*.

Bu rezil madde hakkında (sadece bilgi derinliği olmayışı bakımından değil, başka pek çok bakımdan da rezil) söyleyecek başka şeylerim de var. Bu noktada onu, sadece bugünün siyasi iktisadının altında yatan kabile fikrinin özlü bir örneği olduğu için alıntıladım. Bu fikir, kapitalizmin düşmanları ve savunucuları tarafından aynı şekilde paylaşılmaktadır; kapitalizmin düşmanlarına belli bir iç tutarlılık sağlamakta, savunucularını ise kolay fark edilmeyen ancak mahvedici olan bir ahlâkî ikiyüzlülük hissiyle silâhsız bırakmaktadır. “Ortak fayda”, “tüketiciye hizmet” veya “kaynakların en iyi şekilde tahsisi” (*kimin kaynakları?*) gibi gerekçelerle kapitalizmi haklı çıkarma girişimleri bunun kanıtıdır.

Kapitalizmin anlaşılması için, irdelenmesi ve karşı çıkılması gereken bu *kabile fikridir*.

İnsanoğlu bir nesne, bir organizma veya bir mercan çalısı değildir. İnsan üretim ve ticaret ile ilgili olan varlıktır. Herhangi bir beşeri bilimin başlangıç noktası, “topluluk” olarak bilinen gevşek birlikteliğin değil, insanın incelenmesi olmaktadır.

Bu husus, beşeri bilimler ve fiziksel bilimler arasındaki epistemolojik farklardan birini, beşeri bilimlerin fiziksel bilimler karşısındaki haklı aşağılık kompleksini ifade eder. Bir fiziksel bilim kendine, konusunun tabiatını göz ardı etme veya baypas etme izni vermez (en azından şimdilik). Böyle bir girişim şu anlama gelirdi: gökyüzü ile ilgilenen, fakat münferit yıldızları, gezegenleri ve uyduları çalışmayı reddeden bir astronomi bilimi; veya sağlığı bilmeden hastalıklar üzerine çalışan ve bireysel hastalara odaklanmadan bir bütün halinde bir hastaneyi temel çalışma alanı olarak alan bir tıp bilimi.

İnsanın incelenmesiyle toplum hakkında pek çok şey öğrenilebilir: fakat bu işlem tersine çevrilemez: toplumu inceleyerek, asla tanınmamış veya tanımlanmamış varlıklar arasındaki ilişkileri çalışarak, insan hakkında hiçbir şey öğrenilemez. Ancak bu, çoğu siyasi iktisatçının benimsediği metodolojidir. Onların tutumu aslında ifade edilmemiş, üstü kapalı olarak ima edilen şu varsayıma eşittir: “İnsan, ekonomik formüllere uygun bir şeydir.” Gerçekte insan buna açık bir şekilde uymadığından, bilimlerinin pratik olma özelliğine rağmen, sonuçta siyasi iktisatçıların teorileri tuhaf bir şekilde gerçek varoluşun somutluklarıyla ilişkilendirilememektedir.

Bu durum, onların insan ve olayları değerlendirmesinde, kafa karıştırıcı türden bir çifte standarda veya çifte perspektife de yol açar: eğer onlar bir ayakkabı imalat-

çısını izlerlerse, onun geçimini sağlamak için çalışmakta olduğu hükümüne varmakta zorlanmazlar; fakat siyasi iktisatçılar olarak, kabile fikrine göre, ayakkabı imalatçısının amacının ve görevinin topluma ayakkabı sağlamak olduğunu söylerler. Eğer bir köşe başındaki bir dilenciye gözlerlerse, onu bir serseri olarak tanımlarlar; siyasi iktisatta, o bir “bağımsız tüketici” haline gelir. Eğer onlar tüm mülkün devlete ait olması gerektiği komünist doktrinini duyarlarsa, onu şiddetle reddederler ve *samimi olarak* komünizmle ölümüne mücadele etmeyi düşünürler; fakat siyasi iktisatta, hükümetin “zenginliğin adil bir dağılımını” sağlama görevinden bahsederler ve işadamlarından ulusun “doğal kaynaklarının” en iyi şekilde ve en başarılı olarak emanet edileceği kişiler olarak bahsederler.

Temel bir fikir (ve bir felsefi boş verme) işte bunu yapar; kabile fikrinin yaptığı şey de budur.

Siyasi iktisadın ve çeşitli sosyal sistemlerin değerlendirilmesinde, bu fikri reddetmek ve en baştan başlamak için yapılması gereken, insan tabiatını, yani insanı diğer canlılardan ayıran temel nitelikleri tanımayla işe başlamaktır.

İnsanın temel niteliği onun akıl melekesidir. İnsanın akli onun temel hayatta kalma aracıdır; onun bilgi elde etmesinin tek yoludur.

İnsan, hayvanların yaptığı gibi sadece algıladığı şeylerin rehberliğinde hayatta kalamaz... İnsan bir düşünme işlemi olmaksızın en basit fiziksel ihtiyaçlarını bile karşılayamaz. Yiyeceği şeyleri nasıl ekip büyüteceğini veya avlanmak için nasıl silâhlar yapacağını keşfetmek için insan bir düşünme işlemine ihtiyaç duyar. Algıları insanı bir mağaraya (tabi etrafta bir tane varsa) götürebilir; fakat en basit sığınağı inşa etmek için bile insan bir düşünme işlemine ihtiyaç duyar. Hiçbir algı ve hiçbir “içgüdü” ona nasıl ateş yakacağını, nasıl elbise dokuyacağını, nasıl aletler yapacağını, nasıl bir tekerlek yapacağını, nasıl bir uçak yapacağını, nasıl bir apandisit ameliyatı yapacağını, nasıl bir elektrik ampülü veya bir elektron tüpü veya bir siklotron veya bir kutu kibritle yapacağını ona söylemez. Ancak, onun hayatı bu bilgiye bağlıdır; ve sadece onun bilincinin iradî bir hareketi, yani bir düşünme işlemi ona bu bilgiyi sağlayabilir.²

Bir düşünme işlemi, sadece bireysel bir aklın gerçekleştirebileceği son derece karmaşık bir tanıma ve bütünleştirme işlemidir. Ortak beyin diye bir şey yoktur. İnsanlar bir diğerinden öğrenebilirler, fakat öğrenme her bir münferit öğrenci tarafından gerçekleştirilen bir düşünme işlemi gerektirir. İnsanlar yeni bilginin keşfedilmesinde işbirliği yapabilirler; fakat böyle bir işbirliği insanın rasyonel melekesinin her bir bilim adamı tarafından bağımsız olarak kullanılmasını gerektirir. İnsan bilgi deposunu nesilden nesle taşıyan ve genişleten tek canlı türüdür; fakat böyle bir taşıma bu işle ilgili bireyler tarafından yapılan bir düşünme işlemi gerektirir. Yüzyılların biriken bilgisi düşünemeyen, düşünmek istemeyen veya düşünmesi yasaklanan insanın hayatından kaybolmuştur. İnsanoğlunun ilerleme tarihindeki karanlık çağlar olan uygarlığın kesintiye uğradığı anlar bunun kanıtıdır.

² Ayn Rand, *Bencilliğin Erdemi* adlı kitabının “Objektivist Etik” (“The Objectivist Ethics”) bölümü.

Her canlı türü, hayatını sürdürmek için tabiatının gerektirdiği belli bir hareket tarzını izler. İnsan hayatını sürdürmek için gereken hareket, asıl olarak akılla ilgilidir: insanın ihtiyacı olan her şey, insanın akli tarafından keşfedilmek ve insanın emeğiyle üretilmek zorundadır. Üretim, aklın hayatta kalma problemine uygulanmasıdır.

Eğer bazı insanlar düşünmeyi tercih etmezlerse, sadece diğer insanlar tarafından keşfedilen bir işlem rutinini taklit ederek ve tekrarlayarak hayatta kalabilirler; fakat bu rutin diğer insanlar tarafından keşfedilmiş olmak zorundadır, aksi halde hiçbiri hayatta kalmaz. Eğer bazı insanlar düşünmeyi veya çalışmayı tercih etmezlerse, ancak diğer insanlar tarafından üretilen malları yağmalayarak (geçici olarak) hayatta kalabilirler; fakat bu diğer insanlar bu malları üretmiş olmak zorundadır, aksi halde hiçbiri hayatta kalmaz. Bu şekilde herhangi bir insan veya herhangi sayıdaki insan tarafından hangi tercih yapılırsa yapılsın, insanlar hangi kör, irrasyonel ve kötü niyetli yolu izlemeyi tercih ederlerse etsinler, aklın insanın hayatta kalma aracı olduğu ve insanların rasyonellikleriyle orantılı olarak başarılı veya başarısız olacağı, hayatta kalacağı veya yok olacağı gerçeği olduğu yerde durmaktadır.

Bilgi, düşünme ve rasyonel hareket bireyin özellikleri olduğundan ve rasyonel melekesini kullanma tercihi bireye bağlı olduğundan, insanın hayatta kalması, düşününlerin düşünmeyenlerin müdahalesinden özgür olmasını gerektirir. İnsanlar ne her şeyi bilen ve ne de hatasız varlıklar olduklarından, kendi rasyonel kararlarına göre, aynı fikirde olmaya veya olmamaya, işbirliği yapmaya veya kendi bağımsız yollarını izlemeye özgür olmalıdırlar. Özgürlük, insan akli için temel gereksinimdir.

Rasyonel bir akıl baskı altında çalışmaz; böyle bir akıl realiteyi idrak etmesini hiç kimsenin emrine, direktiflerine ve yönlendirmelerine teslim etmez; bilgisini, doğru anlayışını hiç kimsenin fikrine, tehditlerine, arzularına, planlarına veya “refahına” kurban etmez. Böyle bir akla diğer insanlar engel olabilir, bu akıl susturulabilir, yasaklanabilir, hapse atılabilir veya yok edilebilir; ancak ona baskı yapılamaz; çünkü silâh bir argüman değildir. (Bu tutumun bir örneği ve sembolü Galileo’dur.)

İnsanoğlunun tüm bilgi ve başarıları, bu gibi akılların (uzlaşmaz yenilikçilerin) çalışmalarından ve el değmemiş dürüstlüklerinden gelir. (*Hayatın Kaynağı*’na –*Fountainhead*- bakınız.) İnsanoğlu hayatta kalmasını bu gibi akıllara borçludur. (*Atlas Vazgeçti*’ye bakınız.)

Aynı ilke, her seviye ve kapasitedeki bütün insanlar için geçerlidir. İnsanın hareketlerine rasyonel kararları rehberlik ettiği ölçüde, insan tabiatının gereklerine uygun olarak hareket ediyor ve insan türü hayatta kalmayı ve refahı o derecede başarıyor demektir; irrasyonel davrandığı derecede de, kendi kendini yok edecek şekilde davranıyor demektir.

İnsanın rasyonel doğasının (insanın hayatta kalması ve aklını kullanması arasındaki ilişkinin) toplumca kabulü *bireysel haklar* kavramıdır.

Size “hakların” bir insanın hareket özgürlüğünü sosyal bir bağlamda tanımlayan ve onaylayan bir ahlâk prensibi olduğunu, insanın rasyonel bir varlık olma özelliğinin-

den türediğini ve insanın kendine has hayatta kalma şeklinin gerekli bir özelliği olduğunu hatırlatırım. Size, yaşama hakkının, aralarında mülkiyet hakkının da bulunduğu tüm hakların kaynağı olduğunu da hatırlatırım.³

Siyasi iktisat konusunda bu sonucusu özel bir vurguyu hak etmektedir: insan geçimini sağlamak için çalışmak ve üretmek zorundadır. İnsan geçimini kendi emeğiyle ve aklının rehberliğinde sağlamalıdır. Eğer insan emeğinin ürünü konusunda tasarrufta bulunamazsa, emeği konusunda tasarrufta bulunamaz, hayatı konusunda tasarrufta bulunamaz. Mülkiyet hakları olmazsa diğer hiçbir hak kullanılamaz.

Şimdi bu gerçekleri aklınızda tutarak, hangi sosyal sistemin insan için uygun olduğu sorusunu düşünün.

Bir sosyal sistem, bir toplumun kanunları, kurumları ve belli bir coğrafi alanda yaşayan insanlar arasındaki ilişkileri (bir araya gelme şartlarını) belirleyen ve bir hükümet halinde hayata geçirilen bir ahlâki-siyasi-iktisadi prensipler takımudur. Bu şartlar ve ilişkilerin insanın tabiatının tanımlanmasına bağlı olduğu aşikârdır ve bir rasyonel varlıklar toplumu ile veya bir karınca kolonisi ile ilgili olmaları durumunda, bu şartlar ve ilişkiler de farklı olacaklardır. İnsanlar birbirleriyle (her insanın kendi başına bir amaç olduğu prensibine dayalı olarak) özgür, bağımsız bireyler olarak ilişkide olduklarında veya her biri diğerini *kendi* amaçları için, ve “bir bütün olarak sürünün” amaçları için araç olarak gördüğü durumda, bu şartlar ve ilişkilerin tamamen farklı olacağı açıktır.

Herhangi bir sosyal sistemin niteliğini belirleyen sadece iki temel soru (ya da aynı sorunun iki yönü) bulunmaktadır: “Bir sosyal sistem bireysel hakları tanıyor mu?”; ve “Bir sosyal sistem insan ilişkilerinde fiziksel gücü yasaklıyor mu?” İkinci sorunun cevabı birinci sorunun cevabının pratikteki uygulamasıdır.

İnsan kendi kişiliğine, aklına, çalışmasına ve çalışmasının ürününe sahip olan bağımsız bir birey midir; yoksa, kabilenin (devletin, toplumun, kolektifin) onun üzerinde istediği gibi tasarrufta bulunabildiği, neye inanacağını dikte ettirebildiği, hayatının gidişatı hakkında talimatlar verebildiği, çalışmasını kontrol edebildiği ve ürettiklerini çalabildiği bir mal mıdır? İnsan kendisi için var olma *hakkına* sahip midir yoksa hayatını kabileyeye hizmet etme yoluyla satın alma durumunda olan, fakat bu hakkı asla özgür ve borcunu ödemiş halde elde edemeyen bir köle, sözleşmeli bir hizmetçi olarak mı doğmuştur?

Bu cevaplanacak ilk sorudur. Geri kalan, sonuçlar ve pratik uygulamalardır. Temel konu sadece şudur: İnsan özgür müdür?

İnsanoğlunun tarihinde, bu sorulara evet cevabını veren tek sistem kapitalizmdir.

Kapitalizm, tüm mülkiyetin özel olarak sahiplenildiği, mülkiyet hakları da dahil, bireysel hakları tanımayaya dayalı olan sosyal bir sistemdir.

³ Haklar konusunun daha ayrıntılı bir tartışması için size *Bencilliğin Erdemi* kitabımda yer alan ve bu kitabın ek kısmında verilen “İnsan Hakları” (“Man’s Rights”) ve “Kolektifleşmiş ‘Haklar’” (“Collectivized Rights”) makalelerimi tavsiye ediyorum.

Bireysel hakların tanınması insan ilişkilerinde fiziksel gücün yasaklanması ile ilgilidir: temelde, haklar ancak kuvvet kullanma yoluyla ihlâl edilebilir. Kapitalist bir toplumda hiçbir kişi veya grup bir diğerine karşı fiziksel güç kullanımını *başlatamaz*. Böyle bir toplumda hükümetin tek görevi insan haklarını koruma, yani insanı fiziksel güçten korumadır; hükümet insanın kendini savunma hakkının görevlisi olarak faaliyet gösterir ve sadece şiddete karşı şiddet olarak ve sadece güç kullanımını başlatanlara karşı güç kullanır; buna göre hükümet *nesnel kontrol* şartlarında, karşılık verme anlamında güç kullanımını sağlamanın yoludur.⁴

Kapitalizmin, insanoğlunun temel, metafizik gerçeğini, yani insanın hayatta kalması ile aklını kullanması arasındaki bağlantıyı tanıy ve korur.

Kapitalist bir toplumda, tüm insan ilişkileri *gönüllüdür*. İnsanlar kendi bireysel hükümlerine, inançlarına ve çıkarlarına dayalı olarak, işbirliği yapmaya veya yapmamaya, birbirleriyle iş yapmaya veya yapmamaya özgürdürler. İnsanlar birbirleriyle ancak akıl şartlarında ve akıl yoluyla yani tartışma, ikna etme ve *sözleşmeye dayalı* anlaşma yoluyla, karşılıklı faydanın gönüllü tercihi yoluyla iş yaparlar. Diğer insanlarla hemfikir olma hakkı herhangi bir toplumda bir problem değildir; asıl önemli olan *hemfikir olmama hakkıdır*. Hemfikir olmama hakkını koruyan ve uygulayan ve böylece insanın en değerli (kişisel, sosyal ve *nesnel* olarak en değerli) niteliği olan yaratıcı aklın önündeki engelleri kaldıran özel mülkiyet kurumudur.

Kapitalizm ve kolektivizm arasındaki asıl fark budur.

Yerleşik düzeni, değişimi, gelişimi, ve sosyal sistemlerin tahribini belirleyen şey felsefedir. Şans, kaza veya geleneğin bu bağlamdaki rolü, bunların bir bireyin yaşamındaki rolü ile aynıdır: bunların gücü bir kültürün (veya bir bireyin) felsefi donanımının gücü ile ters orantılıdır ve bu güç felsefe geriledikçe büyümektedir. Bu yüzden belli bir sosyal sistemin karakterinin tanımlanması ve değerlendirilmesi felsefeye referansla olmak zorundadır. Felsefenin dört dalına karşılık gelen kapitalizmin dört kilit taşı şunlardır: metafizik olarak insan tabiatının ve hayatta kalmasının gerektirdikleri, epistemolojik olarak akıl, etik olarak bireysel haklar ve siyasi olarak özgürlük.

Esas olarak, siyasi iktisada ve kapitalizme en uygun şekilde, tarih öncesi çağlardan miras alınan kabile fikri ile değil, bununla yaklaşılmalıdır.

Kapitalizmin pratik geçerliliği, onun “ulusal kaynakların tahsisini en iyi şekilde gerçekleştirdiği” şeklindeki kolektivist fikirde yatmamaktadır. İnsan “ulusal bir kaynak” *değildir*, akli da değildir; ve insan zekâsının yaratıcı gücü olmadıkça, hammadeler sadece hammadde olarak kalacaktır.

Kapitalizmin *ahlâki* haklılığı, onun “ortak fayda”yı sağlamanın en iyi yolu olduğu şeklindeki altruist iddiada yatmamaktadır. Kapitalizmin bunu yaptığı doğrudur (eğer bu sloganın bir anlamı varsa), fakat bu sadece ikincil bir sonuçtur. Kapitalizmin ah-

⁴ Bu konunun daha detaylı olarak tartışılması için ekteki “Hükümetin Doğası” (“The Nature of Government”) adlı makaleme bakınız.

lâki haklılığı, onun insanın rasyonel doğasına uygun tek sistem olduğu, insanın insan olarak hayatta kalmasını koruduğu ve yönetim prensibinin *adalet* olduğu gerçeğinde yatmaktadır.

Her sosyal teori açık veya dolaylı olarak bir etik teorisine dayanır. “Ortak fayda” kabile fikri, tarihteki çoğu sosyal sistemlerin ve tüm tiranlıkların ahlâki olarak haklı gösterilmesine hizmet etmiştir. Bir toplumun kölelik veya özgürlük derecesi, bu türden kabile sloganlarının kullanılma veya kullanılmama derecesi ile paralellik göstermiştir.

“Ortak fayda” (veya “kamu çıkarı”) tanımlanmamış ve tanımlanması mümkün olmayan bir kavramdır: “kabile” veya “kamu” diye bir varlık yoktur: kabile (veya kamu ya da toplum) sadece belli sayıdaki münferit insanlardır. Bu nedenle kabile için hiçbir şey iyi olamaz; “fayda” ve “değer” *sadece* bir canlı organizma (bireysel bir canlı organizma) durumunda söz konusu olabilir, varlıksal olmayan ilişkiler topluluğu durumunda geçerli olamaz.

“Ortak fayda,” kelimenin tam anlamıyla alınmadıkça anlamsız bir kavramdır. Tam anlamıyla alındığında bu kavramın tek olası anlamı ise ilgili *tüm* münferit insanlar için faydanın bir hülasasıdır. Fakat bu durumda, kavram bir ahlâk kriteri olarak anlamsızdır: münferit insanlar konusunda faydalının (iyinin) ne olduğu ve bunun nasıl belirlendiği sorusunu açıkta bırakmaktadır.

Ancak bu kavramın kullanım şekli, genellikle onun doğrudan anlamı değildir. Kavram kesinlikle, bir ahlâk kılavuzu olarak değil, fakat ahlâklılıktan bir kaçış olarak iş gören, elastik, tanımlanamaz ve mistik niteliğinden dolayı kabul görmektedir. Fayda, bir varlık olmayan şeyler için geçerli olmadığından, onu cisimleştirmeye kalışanlar için bir ahlâki açık çek haline gelir.

Bir toplumun “ortak fayda”sı, onun üyelerinin bireysel faydalarından ayrı ve üstün bir şey olarak görüldüğünde, bu durum *bazı* insanların faydalı anlayışlarının diğer insanların faydalı anlayışlarından üstün tutulduğu anlamına gelir; ve diğerleri kurban edilecek hayvanlar konumuna indirilir. Bu gibi durumlarda “ortak faydanın” açık bir şekilde azınlığa veya bireye karşı “çoğunluğun faydası” olduğu varsayılır. Bu varsayımın *gizli* olması çok önemlidir: en kolektivist zihniyetler bile bunu ahlâken haklı göstermenin imkânsızlığının farkındadır. Fakat “çoğunluğun faydası” da sadece bir aldatmaca ve hayaldir: aslında bir bireyin haklarının ihlâli, tüm hakların ortadan kaldırılması anlamına geldiğinden, bu durum çaresiz çoğunluğu fiziksel güç ile yönetmeye yönelen herhangi bir çetenin kucağına atar; ta ki bu çete de kendini “toplumun sesi” olarak gören ve aynı araçları kullanan bir başka çete tarafından alaşağı edilene kadar.

Eğer kişi bireysel insanların faydasını tanımlamadan yola çıkarsa, sadece bu amaçın başarılı olduğu ve *başarılabilir* olduğu toplumu doğru kabul edecektir. Fakat eğer “ortak faydayı” bir aksiyom olarak kabul etme ve bireysel faydayı onun olası, fakat zorunlu olmayan (herhangi bir somut örnekte zorunlu olarak bulunması gerekemeyen) bir sonucu olarak görme noktasından yola çıkarsa, Sovyet Rusya gibi korkunç bir

saçmalıkla karşılaşır. O ülke, kendini “ortak faydaya” adadığını ifade etmiş olan az sayıdaki yöneticiler kligi dışında, tüm nüfusu iki kuşağı aşkın bir süredir insana layık olmayan bir sefalet içinde yaşayan bir ülkedir.

Kurbanlara ve daha da kötüsü gözlemcilerle bunu ve diğer benzeri tarihsel zulümleri kabul ettiren ve halâ “ortak fayda” safatasına sarılmalarını sağlayan şey nedir? Bu sorunun cevabı felsefede yatmaktadır; ahlâki değerlerin doğası ile ilgili felsefi teorilerde.

Aslında iyinin tabiatı konusunda üç düşünce ekolü vardır: içkin (intrinsic), subjektif ve objektif. *İçkin* teori, anlamları ve sonuçlarına bakmaksızın, davranışı yapanlara ve ilgili nesnelere zarara veya faydaya yol açmalarına bakmaksızın, iyinin iyi olma özelliğinin bazı şeylerin veya davranışların doğasında bulunduğunu (müde-miç olduğunu) savunur. Bu, “iyi” kavramını iyiden faydalanan kimselerden, “değer” kavramını değer biçenden ve amaçtan ayıran (iyinin kendi içinde, kendi başına ve kendiliğinden iyi olduğunu iddia eden) bir teoridir.

Subjektivist teori, “iyi”nin realitenin gerçekleriyle hiçbir ilişkisi olmadığını, insanın duyguları, arzuları, “içine doğmaları” veya kaprisleri ile yaratılan bir bilinç ürünü olduğunu ve sadece “keyfi bir postüla” veya “duygusal bir bağlılık” olduğunu savunur.

İçkinlik teorisi, iyinin insan bilincinden bağımsız bir realite şeklinde mevcut olduğunu; subjektivist teori ise iyinin, realiteden bağımsız insan bilinci içinde yer aldığını savunur.

Nesnel veya objektif teori ise, iyinin ne “bizatihi bir şey” ve ne de insanın duygusal durumlarının bir niteliği olduğunu, fakat realitenin gerçeklerinin, insan bilinciyle rasyonel bir değer standardına göre yapılmış bir *değerlendirmesi* olduğunu savunmaktadır. (Bu bağlamda rasyonel olan, realitenin gerçeklerinden türetilmiş ve bir akıl işlemiyle onaylanmış anlamına gelmektedir. Objektif teori *iyinin, realitenin insan ile ilişkili bir yönü* (insan tarafından icat edilmesi değil, fakat keşfedilmesi gereken bir yönü) olduğunu savunur. Objektif bir değerler teorisinin esası kimin için ve ne için değerli sorusudur. Objektif bir teori şartları göz ardı etmeye veya “kavramları-çalmaya” müsaade etmez; “değerin” “amaçtan” ayrılmasına, “faydanın” faydalananlardan ayrı tutulmasına ve insan hareketlerinin akıldan ayrılmasına müsaade etmez.

İnsanoğlunun tarihindeki tüm sosyal sistemler içinde, *objektif bir değerler teorisine dayanan tek sistem kapitalizmdir*.

İçkinlik teorisi ve subjektivist teori (veya ikisinin bir karışımı) her diktatörlük, tiranlık veya mutlak devlet türü için gerekli bir esastır. Bunlar ister bilinçli olarak, ister bilinçsizce (bir filozofun açıkça ifade ettiği tezi halinde veya sıradan bir insanın duygularındaki üstü kapalı yankılar kaosu halinde) savunulsunlar, bu teoriler insanları, faydanın insan aklı ile ilgisi olmadığına ve fiziksel kuvvet ile başarılabilceğine inandırır.

Eğer bir insan, iyinin bazı davranışlarda içkin olduğuna inanırsa, diğer kişileri de bu davranışları yapmaya zorlamakta tereddüt etmeyecektir. Eğer bu gibi hareket-

lerin insanlarda yol açtığı fayda veya zararlar önemli değilse, insan bir kan denizini önemsiz olarak görecektir. Eğer bu gibi hareketlerden faydalananların olmadığına (veya bunların değiştiğine) inanırsa, toplu katliamı “daha yüksek” bir fayda uğruna kendisinin ahlâki görevi olarak görecektir. Bir Robespierre, bir Lenin, bir Stalin, veya bir Hitler üreten şey, ikinci değer teorisi. Eichmann’ın bir Kantçı olması bir tesadüf değildir.*

Eğer bir insan iyinin keyfi bir konu, sübjektif bir tercih olduğuna inanırsa, iyi veya kötü konusu onun için “*benim* hislerim mi yoksa *onlarınkiler* mi?” konusu haline gelir. Onun için hiçbir köprü, anlayış veya iletişim söz konusu değildir. İnsanlar arasındaki tek iletişim yolu akıldır, ve objektif olarak algılanabilir bir realite insanların tek referansıdır; bunlar ahlâkta devre dışı bırakıldıklarında (yani geçersiz görüldüklerinde) insanların birbirleriyle anlaşmalarının tek yolu güç kullanımı olur. Eğer bir sübjektivist kendine ait bir sosyal ideal peşinde koşmak isterse, kendini ahlâken insanları “kendi iyileri adına” zorlama hakkına sahip hisseder, çünkü haklı olduğunu ve o insanların yanlış yönlendirilen duyguları hariç, kendisine hiçbir şeyin karşı çıkamayacağını *bissetmektedir*.

Bu nedenle pratikte ikinci ve sübjektivist ekoller aynı noktada buluşurlar ve harman olurlar. (Bunlar psiko-epistemolojileri anlamında da harman olurlar: ikinci ekolün ahlâkçuları kendi insan ötesi “üstünlüklerini” eğer özel, akılcı olmayan içgüdüler ve ilhamlar yoluyla, yani hisleri yoluyla keşfetmiyorlarsa hangi yolla keşfetmektedirler?) Herhangi bir kimsenin, bu iki teoriden herhangi birini gerçekten inandırarak sahiplendiği şüphelidir. Fakat her ikisi de güç tutkusu ve kaba kuvvetle hükmetme için bir bahanedir, potansiyel diktatörü ortaya çıkarırlar ve kurbanlarının silâhlarını ellerinden alır.

Objektif değerler teorisi kuvvete dayalı hükmetme ile uyuşmayan tek ahlâk teorisi. Kapitalizm bir objektif değerler teorisine açıkça dayanan tek sistemdir; ve bunun asla bilinmemiş olması tarihsel bir trajedidir.

Eğer iyinin *hedef* olduğu (yani realitenin tabiatı tarafından belirlenmiş olduğu, fakat insan aklı tarafından keşfedilecek olduğu) bilinirse, iyinin fiziksel güçle elde edilmeye çalışılmasının, insanın iyiyi tanıma kapasitesini, yani onun değer biçme kapasitesini yok ederek ahlâki kökten çürüten iğrenç bir çelişki olduğu anlaşılacaktır. Güç kullanımı, bir insanın muhakemesini (insanın ona karşı harekete geçmesini isteyerek) devre dışı bırakır ve felç eder; böylece insanı ahlâki olarak güçsüz bırakır. Kişinin aklını teslim etmesi pahasına kabul etmeye zorlandığı değer, herhangi bir kişi için bir değer değildir: kuvvet kullanarak akılsız kalan kişi ne muhakeme edebilir, ne tercihte bulunabilir ve ne de değer biçebilir. Kuvvet aracılığıyla üstünlük elde etme

* [Adolf Eichmann, Nazi savaş suçlusı. Binlerce Yahudi’nin toplama kamplarına kapatılarak öldürülmesinden suçlu bulundu ve 1962’de Kudüs’te idam edildi. Savunmasında, kendisinin sadece “görevini yaptığını” ve Kantçı “kesin buyruğa (kategorik emperatif)” uygun biçimde hareket ettiğini ifade etmiş; devletin koyduğu kuralları izlediğini, binlerce görevlinin de aynı biçimde davrandığını ve bu yüzden suçlanmaması gerektiğini ileri sürmüştü. Burada Ayn Rand’ın eleştirdiği, onun kural izleyiciliği içerdiğinden bağımsız olarak- bizatihi iyi görmesinin arka planındaki Kantçı ödev ahlâkidir. Editör.]

girişimi, bir kişiye gözlerini kör etmesi karşılığında bir resim galerisi verme girişimi gibidir. Bir insanın hayatı, ihtiyaçları, amaçları ve *bilgisi* dışında değerler var olamaz (değer haline gelemez).

Objektif değerler görüşü kapitalist bir toplumun tüm yapısında vardır.

Bireysel hakların tanınması, iynin doğaüstü bir boyuttaki tanımlanamaz bir soyutluk olmadığı, fakat realite ile, bu dünya ile, bireysel insanların hayatları ile ilgili bir değer olduğu (mutluluk peşinde koşma hakkına dikkat edin) gerçeğinin tanınması anlamına gelir. İyinin, ondan istifade edenden soyutlanamayacağı, insanların birbirleri yerine konamayacağı ve hiçbir insanın veya kabilenin diğerlerini kurban etme pahasına bazıları için (iyiyi) faydayı elde etmeye çalışamayacağı anlamına gelir.

Serbest piyasa objektif bir değerler teorisinin *sosyal* uygulamasını temsil eder. Değerlerin insan aklı tarafından keşfedilmesi gerektiğinden, insanlar değerleri keşfetmeye, bilgilerini düşünmeye, incelemeye ve fiziksel forma dönüştürmeye, ürünlerini pazara çıkarmaya, onlar hakkında hüküm vermeye ve ister maddi şeyler, ister fikirler, bir ekmek veya bir felsefe tezi olsun, onlar hakkında seçim yapmaya özgür olmalıdırlar. Değerler bağlamsal olarak oluşturulduğundan, her insan kendi bilgisi, amaçları ve çıkarları bağlamında kendini muhakeme etmelidir. Değerler realitenin tabiatı ile belirlendiğinden, realite insanın nihai hakemi olarak iş görür: eğer bir insanın hükmü doğru ise, ödül kendisininindir; yanlışsa kendisinin tek kurbanı da yine kendisidir.

Bir serbest piyasa için, içkinci, sübjektif ve objektif değer görüşü arasındaki farklılıkların anlaşılabilmesi bu nedenle gerçekten önemlidir. Bir ürünün pazar değeri kendinden kaynaklanan bir değer *değildir*, boşlukta asılı duran “bizatihi bir değer” değildir. Serbest bir piyasa şu soruyu asla gözden ırak tutmaz: *Kimin için değerli? Ve, objektivitenin geniş alanı içinde bir ürünün pazar değeri onun felsefi olarak objektif değerini yansıtmaz, fakat sadece onun sosyal olarak objektif değerini yansıtır.*

“Felsefi olarak objektif” derken, insan için muhtemel olan en iyi noktadan hareketle kestirilen bir değeri, yani belli bir kategoride, belli bir dönemde ve belli bir anlamda (tanımlanmamış bir anlamda hiçbir şey kestirilemez) en büyük bilgiye sahip olan en rasyonel aklın kriterini kastediyorum. Örneğin, uçağın bisiklete nazaran insan için (*en iyi durumdaki insan için*) objektif açıdan ölçülemez derecede daha değerli olduğu (ve Victor Hugo’nun çalışmalarının dedikodu dergilerinin değerinden ölçülemez derecede daha büyük olduğu) rasyonel olarak ispatlanabilir. Fakat belli bir insanın entelektüel kapasitesi gerçek itirafları bile zorlukla algılıyorsa, onun yetersiz kazancının, çabasının ürününün, okuyamayacağı kitaplara harcanmasının; veya onun kendi ulaşım ihtiyaçları bir bisikletin menzilinün ötesine geçmiyorsa, havacılık sanayiinin desteklenmesi için harcanmasının hiçbir sebebi yoktur. (Diğer insanların onun edebi zevk seviyesine, onun mühendislik kapasitesine ve gelirine indirgenmesi için de hiçbir sebep yoktur. Değerler buyrukla veya oylama ile belirlenmez.)

Tıpkı savunanlarının sayısının bir fikrin doğruluğunun veya yanlışlığının bir ka-

nıtı, bir sanat çalışmasının faydasının veya zararının, bir ürünün başarısı veya başarısızlığının bir kanıtı olamayacağı gibi, malların veya hizmetlerin serbest piyasa değerinin de onların felsefi açıdan objektif değerini temsil etmesi gerekmez, fakat sadece *sosyal açıdan* objektif değerini, yani belli bir zamanda, ticarete katılan tüm insanların bireysel hükümlerinin toplamını, *onların* her birinin kendi yaşamları açısından ona verdikleri değer toplamını temsil eder.

Buna göre, bir ruj imalatçısı bir mikroskop imalatçısından daha büyük bir servet sahibi olabilir; bir mikroskobun bilimsel olarak bir rujdan çok daha değerli olduğu rasyonel olarak ispatlanabilse dahi. Değerli, fakat *kim* için?

Bir mikroskop geçimini sağlama mücadelesi veren küçük bir sekreter için değerli değildir; bir ruj ise değerlidir; onun için bir ruj kendine güven ve kendinden şüphe etme arasındaki, çekicilik ve sıkıcılık arasındaki farktır.

Ancak bu, serbest bir piyasayı yöneten değerlerin *sübjektif* olduğu anlamına gelmez. Eğer sekreter tüm parasını kozmetiğe harcarsa ve *ihtiyacı olduğunda* (doktora gittiği zaman) bir mikroskobun kullanımı için ödeme yapacak parası kalmazsa, geliri ile bütçe yapmayı daha iyi öğrenir; serbest piyasa bir öğretmen vazifesi görür: sekreter kendi hatası için başkalarını cezalandıramaz. Eğer akılcı olarak bütçe yaparsa, mikroskop onun kendi özel ihtiyaçlarına (*daha fazlasına değil* ve başkası için değil) hizmet etmek için daima hazırdır: bütün bir araştırma laboratuvarını, bir hastaneyi veya bir uzay gemisinin ay yolculuğu giderlerini karşılamak için ondan vergi kesilmez. Kendi üretkenlik gücü içinde, bilimsel başarıların maliyetinin bir kısmı için, *onlara ihtiyaç duyduğunda ve duydukça* ödeme yapar. Onun hiçbir “sosyal görevi” yoktur, tek sorumluluğu kendi yaşamıdır; ve bir kapitalist sistemin ondan istediği tek şey *tabiatın* ondan istediği tek şeydir: rasyonellik, yani onun kendi muhakemesine göre en iyi şekilde yaşaması ve faaliyet göstermesi.

Bir serbest piyasada sunulan mal ve hizmetlerin her kategorisi içinde en büyük maddi ödülleri kazanan, *o alanda* en iyi ürünü en ucuz fiyata sağlayandır. Bu, otomatik olarak, derhal veya buyrukla olan bir şey değildir, fakat her katılana kendi yetenek kategorisi içinde en iyi *hedefini* aramayı öğreten ve irrasyonelliklere dayalı olarak davrananları cezalandıran serbest piyasanın fazileti sayesinde gerçekleşen bir şeydir.

Şimdi bir serbest piyasanın insanları aynı ortak payda seviyesine indirmediğine, çoğunluğun entelektüel kriterlerinin serbest bir piyasayı veya serbest bir toplumu yönetmediğine ve istisnai insanların, mucitlerin, entelektüel devlerin çoğunluk tarafından aşağı çekilmediğine dikkat edin. Aslında, kendileri yukarı, daha yukarı çıkarken tüm toplumu kendi başarı seviyelerine yükseltenler, bu istisnai azınlık bireyleridir.

Bir serbest piyasa, durağan kalamayan, *devam eden bir süreçtir*; her insandan en iyiyi (en akılcı olanı) talep eden ve onu buna uygun olarak ödüllendiren yönü yukarıya doğru olan bir süreçtir. Çoğunluk daha otomobilin değerini özümsememişken, yaratıcı azınlık uçağı piyasaya çıkarmaktadır. Çoğunluk ispatlamayla öğrenir, azınlık ispatlamaya özgürdür. Yeni bir ürünün “felsefi açıdan nesnel” değeri, kendi rasyonel

melekelerini (kendi yetenekleri ölçüsünde) kullanmaya istekli olanlar için bir öğretmen vazifesi görür. Buna istekli olmayanlar (yeteneklerinin ürettiğinden fazlasını isteyenler gibi) ödüllerden mahrum kalırlar. Durağanlar, irrasyoneller ve sübjektivistler kendilerinden daha iyi olanları durdurma gücüne sahip değillerdir.

(Çalışmaya istekli olan fakat *çalışmayan* küçük bir yetişkin azınlık gönüllü bağışlarla yaşamak zorundadır. Kötü talih, başka insanları kendisine köle yapmayı gerektirmez; kişinin tüketme *hakkı* ve sayelerinde hayatta kaldığı kişileri yönetme ve yok etme *hakkı* diye bir şey yoktur. Krizlere ve büyük çapta işsizliklere gelince, bunlara serbest piyasa yol açmaz, hükümetin ekonomiye müdahalesi yol açar.)

Zihin parazitleri (halkın bilinen zevki olarak düşündükleri şeye hitap etmeye çalışan taklitçiler), ürünleri halkın bilgisini ve zevkini daha da yüksek seviyelere çıkaran mucitlere daima mağlup olmaktadır. Serbest piyasanın yönetimi bu anlamda tüketicilerle değil üreticilerle olmaktadır. En başarılı olanlar, yeni üretim alanlarını, daha önce var olduğu bilinmeyen alanları keşfedenlerdir.

Belli bir ürün (bu bilhassa da çok radikal bir ürün ise) bir anda beğenilmeyebilir; fakat bazı aşırı istisnalar hariç, bu ürün uzun vadede kazanır. Serbest piyasanın, sadece bir anda ve belli bir süre boyunca egemen olan çoğunluğun entelektüel kriterlerince yönetilmemesi bu yüzdendir; serbest piyasa uzun dönemi görebilen ve planlayabilenlerce yönetilir; ve bir akıl ne kadar iyi ise vizyonu da kadar uzun dönemlidir.

Bir serbest piyasada, bir kişinin çalışmasının ekonomik değeri tek bir kriterle belirlenir: onunla kendi işleri ve ürünlerini mübadele etmek isteyenlerin gönüllü rızası. Bu, arz ve talep kanununun ahlâki anlamıdır ve iki kötü doktrin tümden reddedilmesini ifade eder: kabile fikri ve altruizm. İnsanın kabilenin ne malı ve ne de hizmetçisi olduğu, bir *insanın doğasının gerektirdiği gibi kendi geçimini sağlamak için çalıştığı*, insanın kendi rasyonel çıkarı ile yönlendirilmek zorunda olduğu ve eğer insan diğer insanlarla ticaret yapmak isterse, kendine kurban olacak kişiler bulunmasını bekleyemeyeceği, yani karşılığında eşit değerler vermedikçe insanın değerler elde etmeyi bekleyemeyeceği gerçeğinin tanınmasını ifade eder. Burada, neyin uygun olduğuna dair tek kriter ticaret yapanların özgür, gönüllü ve baskı altında olmayan hükmüdür.

Kabile zihniyetine sahip olanlar, bu prensibe görünüşte birbirine zıt olan iki açıdan saldırmaktadırlar: onlar serbest piyasanın hem dahiler ve hem de sıradan insanlar için adil olmadığını düşünürler. İlk itiraz genellikle şöyle bir soruyla dile getirilir: “Niçin Elvis Presley Einstein’den daha fazla para kazansın?” Cevap: Çünkü insanlar kendi geçimlerini sağlamanın ve kendi zevklerinin peşindedirler; eğer pek çok kişi Elvis Presley’de değer buluyorsa, onlar kendi zevkleri için para harcama hakkına sahiptirler. Presley’in serveti, onun çalışmasını umursamayan insanlardan da (ki ben onlardan birisiyim), Einstein’dan da gelmemektedir, o Einstein’ın önünde engel de değildir, Einstein’ın özgür bir toplumda, uygun bir entelektüel seviyede, tanınma ve desteklenme problemi de bulunmamaktadır.

İkinci itiraza, yani ortalama becerideki bir insanın serbest bir piyasada “adil olmayan” biçimde bir dezavantajdan muzdarip olduğu iddiasına gelince:

İçinde bulunulan anın ötesine bakın. Üstün zekâlı insanlarla rekabet etmekten korktuğunu söyleyenler, onların akıllarının sizin yaşamlarınız için bir tehdit olduğunu söyleyenler, gücünün zayıfa gönüllü ticarete hiçbir şans bırakmadığını söyleyenler... Siz, insanların ticaret yapmaya özgür olduğu rasyonel bir toplumda yaşadığınızda, çok fazla derecede ödül alırsınız: çalışmanızın maddi değeri sadece sizin çabanız tarafından değil, fakat aynı zamanda etrafınızdaki dünyada bulunan en üretken beyinlerin çabası tarafından belirlenir...

Makine, canlı bir zekânın donuk şeklidir; sahip olduğunuz zamanın üretkenliğini geliştirerek, sizin yaşamınızın potansiyelini geliştiren güçtür... Her insan istediği kadar ya da gücünün yettiği kadar yükselmeye özgürdür, fakat onun yükselebileceği dereceyi belirleyen, sadece onun ne kadar düşünebildiğidir. Tek başına fiziksel emek, içinde bulunulan anın ötesine geçmez. Fiziksel güçten fazlasını üretmeyen insan ancak üretim işlemine yaptığı katkının maddi eşdeğerini tüketir ve ne kendisine ve ne de başkalarına ilave değer bırakır. Fakat herhangi bir rasyonel iş alanında bir fikir üreten kişi (yeni bir bilgi keşfeden kişi) insanlığa kalıcı fayda sağlayan kişidir... Ancak bir fikrin değeri sınırsız sayıda insan tarafından paylaşılabilir ve bu değer, paylaşanların hiçbirini feda etmeden veya zarara uğratmadan daha zengin yapar, onların sağladıkları emeğin (ne tip olursa olsun) üretkenlik kapasitesini yükseltir...

Harcadığı zihinsel enerji ile orantılı olarak, yeni bir şey icat eden kişi, serveti ne olursa olsun, maddi ödeme olarak değerinin sadece bir kısmını alır. Fakat bu icadı üreten fabrikada hizmetli olarak çalışan kişi, işinin *kendisinden* beklediği zihinsel çaba ile karşılaştırıldığında müthiş bir ödeme alır. Diğer her seviyedeki hırs ve beceriye sahip insan için de bu durum doğrudur. Entelektüel piramidin zirvesindeki insanlar kendi altındakilere en fazla katkıda bulunur, fakat maddi ödülü dışında hiçbir şey almaz, diğer insanlardan kendi sahip olduğu zamanın değerini artıran hiçbir entelektüel prim almaz. Kendi başına bırakıldığında ümitsizce bir beceriksizlik içinde açlıktan ölecek olan piramidin en altındaki insanlar, kendisinin üstündekilere hiçbir katkıda bulunmaz, fakat diğer tüm beyinlerin primini alır. İşte güçlü ve zayıf zekâ arasındaki “rekabetin” doğası budur. İşte güçlüyü lanetlediğiniz sömürünün niteliği budur (*Atlas Vazgeçti*).

Ve kapitalizmin insan akli ve insan bekası ile ilişkisi budur.

Kapitalizmin kısa bir sürede başardığı muazzam ilerleme (yani insanın dünyadaki varoluş şartlarındaki önemli ilerleme) tarihe geçecek bir olaydır. Kapitalizm düşmanlarının her türlü propagandası onu gizleyemez, örtbas edemez veya göz ardı ettiremez. Fakat özel olarak vurgulanması gereken şey bu ilerlemenin, insanın *feda edilmesi* ile başarılmadığı gerçeğidir.

Açlık çeken kurbanlardan baskıyla bir şeyler almayla, bir “sosyal artık” çıkarma yoluyla ilerleme başarılmaz. İlerleme ancak *bireysel artıktan*, yani becerileri kişisel tüketimlerinden fazlasını üreten, entelektüel ve iktisadi olarak yeniyi arayabilen, bilineni geliştirebilen ilerleyebilen insanların çalışmasından, enerjisinden ve yaratıcı becerilerinden gelebilir. Bu gibi insanların serbestçe hareket edebildiği ve kendi riskle-

rini alabildiği kapitalist bir toplumda, ilerleme uzak bir gelecek için bir kendini feda etme konusu değildir, şimdiki yaşamın bir parçasıdır, normal ve doğal olandır, insanlar hayatlarını yaşadıkça ve yaşarken ve ondan *zevk alırlarken* başarılıdır.

Şimdi alternatifi, yani tüm insanların emeklerini, değerlerini, hırslarını ve amaçlarını bir kabile havuzuna veya ortak bir kap içine akıtıp sonra onun etrafında aç halde bekledikleri, bir aşçılar klifi liderinin bir elindeki süngü ile onu karıştırırken diğer elinde herkesin hayatına ait açık çekleri elinde tuttuğu kabile toplumunu düşünün. Böyle bir sistemin en anlamlı örneği Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğidir.

Yarım yüzyıl önce Sovyet yöneticiler tebaalarına sabırlı olmayı, mahrumiyete katlanmalarını ve ülkelerinin “endüstrileşmesi” uğruna feragatte bulunmayı emrettiler. Bunun sadece geçici olduğunu ve onlara bolluk getireceğini, Sovyet ilerlemesinin kapitalist Batıyı geçeceğini söylediler.

Bugün, yöneticileri Batının teknolojik ilerlemesini kopya etmeye, ödünç almaya ve çalmaya çabalarırken, Sovyet Rusya hâlâ kendi insanlarını doyuramamaktadır. Endüstrileşme statik bir süreç değildir; hızla demode olma özelliği olan dinamik bir süreçtir. Bu nedenle, planlı bir kabile ekonomisinin, elektrik jeneratörleri ve traktörler beklerken açlık çekmiş olan zavallı köylüleri, şimdi atom enerjisi ve gezegenler arası seyahat beklerken açlık çekmektedir. Bu nedenle, bir “halk devletinde” bilimin ilerlemesi insanlar için bir tehdittir ve bu nedenle her ilerleme insanların küçülen postlarından çıkmaktadır.

Kapitalizmin tarihi böyle değildi.

Amerikanın bereketi “ortak fayda” için halkın feda edilmesiyle yaratılmamıştır, fakat kendi çıkarları ve kendi şahsi servetlerini yapma peşinde koşan özgür insanların üretken zekâsı ile yaratılmıştır. Onlar Amerika'nın endüstrileşmesi için insanları aç bırakmadılar. Onlar icat ettikleri her yeni makine ile, her yeni bilimsel keşif ile veya her yeni ilerlemeyle insanlara daha iyi işler, daha yüksek ücretler ve daha ucuz mallar verdiler; ve böylece tüm ülke atılan her adımda, sıkıntı çekmiyor, ilerliyor ve faydalanıyordu.

Ancak, sebeple sonucu karıştırma hatasına düşmeyin: ülkenin iyiliği bizzat, bu işin birisi üzerine ahlâki bir amaç veya bir görev olarak zorla yüklenmemiş olması gerçeği ile sağlandı; o sadece bir etki idi; sebep, insanın kendi çıkarının peşinde koşma hakkı idi. Kapitalizmin ahlâki haklılığı, bu hakkın olumlu sonuçlarına değil, bizzat kendisine dayanmaktadır.

Fakat bu hak içkinci veya sübjektivist değerler teorisiyle, altruist ahlâkla ve kabile fikriyle uyuzmaz. Nesnellik reddedildiğinde insanın hangi özelliğinin reddedildiği açıktır; ve kapitalizmin geçmişine bakıldığında, altruist ahlâkın ve kabile fikrinin birlikte karşı durduğu şeyin insanın akli ve zekâsı olduğu açıktır. Bilhassa insanın varlığını devam ettirmesi problemlerine uygulanan insan zekâsına, yani üretkenlik becerisine karşı.

Altruizm, beceriklilerin ahlâki görevinin beceriksizlere hizmet etmek ve kendilerini başkalarının ihtiyaçları için feda etmek olduğunu iddia ederek zekânın ödülleri-

ni çalma peşindeyken, kabile fikri bir adım daha öteye gitmektedir: zekânın varlığını ve servet üretimindeki rolünü yalanlamaktadır.

Serveti anonim bir kabile ürünü olarak görmek ve onun “yeniden dağıtımından” bahsetmek ahlâken iğrençtir. Zenginliğin ayırım gözetmeyen, ortak bir işlemin sonucu olduğu, hepimizin bir şeyler yaptığı ve kimin ne yaptığını söylemenin imkânsız olduğu ve bu nedenle bir tür eşitçi “dağıtımın” gerekli olduğu görüşü, bir vahşiler sürüsünün sadece fiziksel güç ile kayaları hareket ettirdiği ilkel bir orman için geçerli olabilirdi (orada bile birisinin hareketi başlatmış olması ve organize etmesi gerekirdi). Bu görüşü bireysel başarıların açık bir şekilde kayda geçirildiği endüstriyel bir toplumda savunmak öylesine aptalca bir kaçamakçılıktır ki ona şüphe ile yaklaşmak bile bir edepsizliktir.

Bir işveren veya çalışan olmuş veya çalışan insanları seyretmiş olan veya kendisi bir günlük dürüst bir çalışma yapmış olan herhangi bir kişi, becerinin, zekânın, odaklanmış, yetenekli bir aklın, en alt seviyeden en üst seviyeye her tip işteki kritik rolünü bilir. Böyle bir kişi, beceri veya beceri eksikliğinin (eksiklik ister gerçek olsun, ister iradi olsun) herhangi bir üretim işlemiyle ölüm kalım anlamında bir fark meydana getirdiğini bilir. Kanıt öylesine büyüktür ki, (teorik ve pratik olarak, mantıksal ve “deneysel olarak,” tarihsel olaylarda ve herhangi bir kişinin kendi günlük angaryasında) hiç kimse onu göz ardı edemez. Bu büyüklükte hatalar masumane yapılmaz.

Büyük sanayiciler *serbest* bir piyasada (yani kuvvet kullanımı, hükümet yardımı veya müdahalesi olmadığı bir durumda) büyük servetler kazandığında, yeni bir zenginlik *yaratılmaz*, zenginliği onu *yaratmamış* olanlardan almadılar. Eğer burada şüpheniz varsa, bu gibi insanların var olmasına izin verilmeyen ülkelerdeki “toplam sosyal üretime” ve yaşam standardına bir göz atın.

Kabileci-devletçi-altruist kuramcılarının yazılarında insan zekâsı konusunun ne kadar nadiren ve yetersizce tartışıldığını görebilirsiniz. Bugünün karma ekonomi savunucularının, siyasi ve iktisadi konulara yaklaşımlarında, iddialarında, taleplerinde ve “toplam sosyal ürünün” yağmalanması konusundaki baskı grubu savaşında, zekâdan veya beceriden bahsetmekten ne kadar dikkatli bir şekilde kaçınıldığını ve sakınıldığını gözleyin.

Şu soru sık sık sorulmaktadır: Karşılaştırılmaz derecede faydalı geçmişine rağmen kapitalizm neden harap oldu? Cevap, bir sosyal sistemi besleyen asıl unsurun bir kültürün egemen felsefesi olduğu ve kapitalizmin asla bir felsefi temele sahip olmadığı gerçeğinde yatmaktadır. O bir Aristotelyen etkinin son ve (teorik olarak) tamamlanmamış ürünü idi. 19. yüzyılda yeniden ortaya çıkan bir mistisizm akımı felsefeyi yok ettiği için, kapitalizm entelektüel bir boşluk içinde kalmıştır; onun hayat damarı kesilmiştir. Onun ne ahlâki niteliği ve ne de politik prensipleri tamamen anlaşılabilir veya tanımlanmıştır. Kapitalizmin sözde savunucuları, *laissez-faire* kavramının anlamını ve kastettiklerini göz ardı ederek, onu hükümet kontrolleri ile (yani hükümetin ekonomiye müdahalesi ile) uyuşabilir görmüşlerdir. Bu nedenle, 19. yüzyıl-

da uygulanan şey saf kapitalizm değildi, fakat çeşitli şekillerde karma ekonomilerdi. Kontroller daha fazla kontrolleri gerektirdiğinden ve doğurduğundan, karma ekonomileri mahveden, onların devletçi unsuru idi; suçlanan ise onların serbest, kapitalist unsuru olmuştur.

Kapitalizm, mistisizm ve altruizmin, ruh-beden ayrımının ve kabile fikrinin ege-men olduğu bir kültürde yaşayamaz. Hiçbir sosyal sistem (ve herhangi bir insan kurumunu veya aktivitesi) ahlâki bir dayanak olmadan ayakta duramaz. Altruist ahlâk temeli üzerinde kapitalizm en başından mahvolmak zorundaydı ve mahvoldu da.⁵

Felsefenin siyasi ve iktisadi konulardaki rolünü tam olarak anlamayanlar için, bugünün entelektüel durumunun en açık örneği olarak, *Encyclopaedia Britannica*'nın kapitalizm maddesinden ilave alıntılar sunuyorum.

Üretim motoru olarak kapitalizmi pek az kişi hatalı bulur. Eleştiri genellikle, kapitalist sistemin bazı özelliklerinden *ahlâki* veya *kültürel* olarak hoşlanılmamasından veya uzun dönem gelişme evrelerindeki kısa dönem olaylardan (krizler ve bunalımlar) kaynaklanmaktadır. [İtalikler bana aittir.]

“Krizlere ve bunalımlara” kapitalist sistem değil, hükümet müdahalesi yol açmıştır. Öte yandan söz konusu “ahlâki veya kültürel hoşnutsuzluk” neydi? Makale açıkça bildirmiyor, fakat zarif bir ima veriyor:

Ancak bu nedenle, [kapitalizmin] hem temayülleri ve hem de gerçekleştirdikleri, bariz bir biçimde işadamlarının çıkarlarının izlerini ve işadamı tipizihniyeti taşıyordu. Dahası, bu izleri taşıyan sadece siyaset değildi, aynı zamanda ulusal ve bireysel yaşamın felsefesi, kültürel değerlerin durumu idi. Kapitalizmin maddeci faydacılığı, onun belli bir tip ilerlemeye olan safça güveni, onun temel ve uygulamalı bilim alanındaki gerçek başarıları, onun sanatsal yaratımlarının tabiatı; tüm bunlarla, işadamlarının ofisinden doğan *rasyonellik ruhu* arasında bağlantı kurulabilir. [İtalikler bana aittir.]

Kapitalist (veya *rasyonele*) türden bir ilerlemeye inanacak kadar “saf” olmayan makale yazarı, farklı bir inanca sahip görünmektedir:

Orta çağların sonunda Batı Avrupa, 20. yüzyılda pek çok az gelişmiş ülkenin durduğu yerde duruyordu. [Bu durum, Rönesans kültürünün bugünün Kongo'suna yaklaşık olarak eşit olduğu, aksi halde insanların entelektüel gelişmesinin ekonomi ile ilgisi olmadığı anlamına gelir.] Az gelişmiş ekonomilerde devlet adamlığına ilişkin zorlu görev, kümülatif bir ekonomik gelişme süreci tesis etmektir, çünkü belli bir ivme başarıldığında ilave ilerlemeler az ya da çok otomatik olarak gelir görünmektedir.

Böyle bir fikir her planlı ekonomi teorisinin temelini oluşturmaktadır. Rusya'da iki kuşağın *otomatik* bir ilerleme bekleyerek mahvolması da böyle bir “sofistike” inanç üzerinde olmuştur.

⁵ Kapitalizm konusunda filozofların hatası ile ilgili bir tartışma için, *Yeni Entelektüelle* (For the New Intellectual) adlı kitabımdaki aynı isimli makaleye bakınız.

Klasik iktisatçılar kapitalizm için, bir toplumun “kaynaklarının” “tahsisatını” en iyi şekilde sağladığı şeklinde kabileci bir gerekçe bulmaya çalıştılar. İşte onlardan inciler:

Özel sektör içindeki kaynak tahsisatına ilişkin piyasa teorisi, klasik iktisadın merkezindeki konudur. Kamu ve özel sektör arasındaki tahsisat kriteri biçimsel olarak diğer herhangi bir kaynak tahsisatında olduğu gibidir; yani toplum, kamu ve özel ortamlarda kullanılan kaynakların marjinal artırılmasından eşit derecede tatmin olmalıdır... Örneğin, pek çok iktisatçı, kapitalist ABD’deki kaynakların kamu sektörüne tahsis edilmesi ile toplam refahın ciddi şekilde artırılacağına, daha fazla okul dersliği ve daha az alışveriş merkezi, daha fazla kamu kütüphaneleri ve daha az otomobiller, daha fazla hastane ve daha az bowling salonları olacağına dair somut (ve belki de çok açık) kanıt olduğunu iddia etmektedir.

Bu, bazı insanların, diğer insanlara okul, kütüphane ve hastaneler sağlansın diye yeterli ulaşım (otomobil) olmadan, ihtiyaç duydukları malları satın almak için yeterli sayıda yer (alışveriş merkezleri) olmadan, dinlenme zevki (bowling salonları) olmadan tüm yaşamlarını zahmet çekerek geçirecekleri anlamına gelir.

Servet ile ilgili kabile fikrinin tam anlamını ve nihai sonuçlarını (yani özel girişim ve hükümet girişimi arasındaki farkın, üretim ve kaba kuvvet arasındaki farkın ortadan kaldırılmasını, “hak” kavramının, bireysel bir insan realitesinin tamamen ortadan kaldırılmasını ve onun yerine yük hayvanları veya “üretim faktörleri” şeklinde tanımlanan bir insan görüşü getirilmesini) görmek isterseniz şunu inceleyin:

Kapitalizm iki sebepten dolayı devlet sektörü aleyhine meyillidir. İlk olarak, tüm ürünler ve gelirler başlangıçta özel sektöre verilir [?], bunlar kamu sektörüne sancılı vergilendirme işlemi ile ulaşır. Kamusal ihtiyaçlar, sadece vergi ödeyenler olarak tüketicilerin sıkıntısı ile karşılanır [ya üreticiler?]. Onların siyasi temsilcileri, seçmenlerinin vergi konusundaki hassas duyguları [!] hakkında iyi bir şekilde bilgi sahibidir. İnsanların vergileri ile ne yapacaklarını hükümetten daha iyi bildikleri fikri, karşı görüşe, yani insanların vergilerinin karşılığını diğer tip harcamalara nazaran daha iyi aldıkları fikrine nazaran daha cazip gelmektedir. [Hangi değerler teorisi ile? Kimin hükmü ile?]

İkincisi, özelleştirmelerin satış yapmaktan zorunda olmaları müthiş bir modern satıcılık mekanizması meydana getirir. Bu mekanizma tüketici tercihini etkiler ve böylece tüketicilerin değerleri özel tüketim yönüne meyleder... [Bu ifade, kazandığınız paranın, sizden alınmasından ziyade kendiniz tarafından harcanmasını istemenizin sadece bir *önyargı* olduğu anlamına gelir.] Bu nedenle, özel harcamanın büyük kısmı temel olarak pek de acil olmayan isteklere gider. [Kimin için acil? Hangi istekler “temel”dir, bir mağara, bir ayı postu ve bir parça çığ et ötesindekiler mi?] Doğal sonuç, bu gereksiz ve suni olarak yaratılan özel isteklerin aynı kaynaklar için etkili şekilde rekabet etmesinden dolayı pek çok kamu ihtiyacının göz ardı edilmesidir. [Kimin kaynakları?]

Bu konuda kapitalizmin ve sosyalist kolektivizmin kamu ve özel sektöre kay-

nak tahsisinin karşılaştırılması aydınlatıcıdır. [Gerçekten de öyledir.] Kolektif bir ekonomide bütün kaynaklar kamu sektöründe işletilir ve vergilendirme yoluyla herhangi bir transfer olmaksızın, eğitim, savunma, sağlık, sosyal yardımlar ve diğer kamu ihtiyaçları için kullanılmaya hazırdır. Özel tüketim, *sosyal ürün için izin verilen* [kimin tarafından?] taleplere sınırlıdır, halbuki kapitalist bir ekonomide kamu hizmetleri özel sektör için izin verilen taleplere sınırlıdır. [İtalikler benimdir.] Kolektif bir ekonomide, kamu ihtiyaçları, kapitalist bir ekonomideki özel tüketim ile aynı önceliğe sahiptir. Sovyetler birliğinde öğretmen çoktur, fakat otomobil azdır, halbuki ABD’de durum bunun tersidir.

İşte bu makalenin vardığı sonuç:

Kapitalizmin hayatta kalması ile ilgili tahminler kısmen bir tanımlama problemidir. Kapitalist ülkelerde her yerde özel sektörden kamu alanına bir ekonomik faaliyet kayması olduğu görülür... Aynı zamanda [İkinci Dünya Savaşından sonra] özel tüketimin komünist ülkelerde artışa geçtiği görülmüştü. [Buğday tüketimi gibi mi?] İki ekonomi sistemi de her iki yönde gerçekleşen değişikliklerle birlikte birbirine yaklaşır görünmekteydi. Ancak ekonomik yapıda hâlâ önemli farklılıklar vardı. İnsanlara daha fazla yatırım yapmış olan toplumun daha hızlı ilerleyeceğini ve geleceğe daha fazla miras bırakacağını varsaymak makul görünmektedir. Bu önemli konuda, bazı iktisatçıların gözünde kapitalizm, kolektivizm ile rekabette önemli, fakat kaçınılmaz olmayan bir dezavantaja sahiptir.

Sovyet tarımının kolektifleştirilmesi, hükümetçe planlanmış (çiftçileri kolektif çiftliklere zorlamak için kasıtlı olarak planlanmış ve gerçekleştirilmiş olan) bir kıtlıkla sağlanmıştır; Sovyet Rusya’nın düşmanları bu kıtlıkta on beş milyon çiftçinin öldüğünü iddia etmektedir; Sovyet hükümeti yedi milyon kişinin öldüğünü kabul etmektedir.

İkinci Dünya Savaşının sonunda, Sovyet Rusya’nın düşmanları otuz milyon insanın Sovyet toplama kamplarında zorla çalıştırıldığını (ve insan hayatının gıdadan ucuz olmasından dolayı planlı bir kötü beslenme nedeniyle öldüklerini) iddia etmiştir; Sovyet Rusya’nın savunucuları bu sayının on iki milyon olduğunu kabul etmektedir.

Encyclopaedia Britannica’nın “insana yatırım” ifadesiyle kastettiği şey işte budur.

Böyle bir ifadenin entelektüel olarak cezalandırılmayacağından emin olunarak ve bir ahlâki doğruluk havası ile söylendiği bir toplumda, en suçlu kişiler kolektivistler değildir; en suçlu kişiler mistisizme veya altruizme karşı çıkma cesaretinden yoksun olarak, akıl ve ahlâk konularını göz ardı etmeye çalışan ve insanoğlunun tarihindeki tek akılcı ve ahlâklı sistemi yani kapitalizmi akılcılık ve ahlâklılık dışında her türlü gerekçeyle savunmaya kalkışan insanlardır.

Çeviren: Nejdet Kandemir